

KISS ESZTER

A kísértés

Újgörög vígjáték
a József Attila Színházban

A József Attila Színház új bemutatóját nemcsak a színház törzsközönsége várta érdeklődéssel; a premier fölkelte az irodalom (főként a görög irodalom) kedvelőinek és az irodalommal foglalkozók egy részének figyelmét is. Hiszen Grigóriosz Xenopulosz neve egy - a legszűkebb szakmai berkeken kívül - nálunk szinte sosem hallott név, s mégiscsak furcsa, hogy ennyire nem ismerjük az új-görög társadalmi regény és dráma egyik megteremtőjét. (Nem mintha az új-görög irodalom és kultúra egészéről - beleértve a színházat is - egyébként teljes képünk lenne. A bemutató erre is felhívta a figyelmet.)

Xenopulosz a századforduló írója, te-hát már az egységes újgörög nemzeti irodalmat képviseli. Epikai munkásságában a naturalizmustól haladt a kritikai realizmus felé, s a XIX. század végi görög irodalom népies iskolájától eltérően ő már a városi élet, a városi polgárság ábrázolása felé fordult. Előtérbe helyezte a hősök belső világának rajzát, lélek-tani hitelességre törekedve mutatta be a patriarchális család bomlását, az erkölcsi normák talajvesztését. Drámáiban nem jutott el az epikájában megvalósított mélységekig, komédiáit és középfajú színműveit inkább csak a humor, a fordulatosság és a városi-polgári miliő megjelenítése jellemzi.

A kísértés című vígjátékát Ariadna Sesztakova és Benedek Árpád szellemes fordításában láthatjuk. A fordítás és a bemutatás még akkor is úttörő tettek számát, ha általa az újgörög irodalom nem éppen korszakalkotó művét ismerhetjük meg. *A kísértés* rendelkezik a jól megcsinált dráma egész fegyvertárával, bár a mulattatás és az érdeklődés ébrentartásának gépezete inkább csak a második részben lép igazán működésbe, amikor a ház összes férfia meglátogatja a cselédszoba lakóját, s ebből bomlanak ki az egymásra halmozódó bonyodalmak. Az exozíció túlságosan elhúzódik, a körülmények, az előzmények és a szereplők hosszadalmas bemutatása már-már az unalomba fulladással fenyeget. Ezt a fogyatékosságot azonban a színészi játék-

kal többé-kevésbé sikerül ellensúlyozni.

Az egész darab egy cselédlány, Kalliopi körül forog (Ivancsics Ilona játssza), aki felborítja a tisztos polgári család életét, mert szépsége, fiatalsága és talpraesettsége miatt a család összes férfi tagja számára kísértést jelent. Kalliopinak ez a ház már a sokadik munkahelye, egyik „tisztességes” házból, „ideális” családból a másikba vándorol, mivel az élő kísértésnek sehol sem tudnak ellenállni, s a nagyságos asszonyok kénytelenek őt rövid időn belül eltávolítani, hogy fenntartásuk a családi idillt. A darab természetesen happy enddel végződik mindenki számára, Kalliopi még egy áradó ajánlólevelet is kap a miatta megszalott úrnőjétől. Ebben a felhőtlen világban az elképzelhető legnagyobb tragédia (fél napig), ha a férj a szobalánnyal cicázik. Az asszonyoknak olyannyira nincsen semmi bajuk, hogy ettől már a világ legszerencsétlenebb teremtségeinek érzik magukat. Az egyébként erkölcsös férfiak pedig atyailag simogatják a cselédlányt, vagy esztétikailag lelkesednek érte, hogy azután - ha biztonságukat kis szellő fűdögálja - visszatérjenek a feleség szoknyájához, s ezzel egy időben a szobalány is az utcára kerül.

Maga a műfaj, a jól megcsinált darab mechanizmusa kizárja a mélyebb, elemző társadalomrajzot, a differenciált jellemábrázolást. Xenopolosz is legfőképpen nyehé, de szeretetteljes szatirizálással, szelíd dorgálással szemléli alakjait. A sablonos szkeccs-figurákra a színészek próbálnak építkezni, háromdimenziós karaktereket teremteni belőlük. A szövegben adott verbális humorhoz (mert a darabban jellem- és helyzetkomikumról nem nagyon beszélhetünk) olyan karikatúraalakokat tesznek hozzá, hogy ezzel - Benedek Árpád rendező szavaival - görbe tükörre tágitják a sztereotíp és idejétmúlt képet. Így - bár valódi tétje nincs a darabnak - az előadás elkerüli az érdektelenséget.

A színészeknek ebben segítségükre volt a jelek szerint kiváló mozgáskultúrájuk mint a komikum és a karakterizálás egyik fő forrása-eszköze és Kemenes Fanny találó jelmezei. A nők ruhái remekül sikerültek, és jó játéklehetőséget is adnak. A cselédlány kihívó öltözéke maga a kísértés; a polgárasszonyok cicomás ruhája, bokában szűk szoknyája önmagában is karikíroz, s meghatározza finomkodó, tipogó mozgásukat.

Ivancsics Ilona üde egyénisége már első megjelenésekor maga felé fordítja a nézők rokonszenvét, végig friss erővel,

lendülettel játssza a szobalány szerepét. Az alakok közül ő az egyetlen, aki nem válik nevetségessé, de aki mindenkit nevetségessé tesz, nőket és férfiakat egyaránt. A fiatal színésznőnek nem kevés fizikai erőnlétre van szüksége ahhoz, hogy szüntelen szaladgálással, fel-alá keringéssel ébren tartsa a nézők figyelmét a darabról kiszólás, közönséghez beszélés színpadiatlan jeleneteiben is.

Voith Ági rutinos könnyedséggel játssza Angela, az egyik feleség szerepét, a figura érzéletes nagylelkűségét. az ön-magát biztonságban tudó, de érzelmessége és hiúsága révén mégis kiszolgáltatott asszony komikumát. Mozdulataival és mimikájával kialakítja azt a kettősséget, ami még az önmagukban szeretetre méltó és jó tulajdonságokat is komikussá teszi.

A hűgát, Polixenit alakító Szerencsi Éva játéka egyenetlenebb, időnként bántóan túlkarikírozó, mesterkélt. A túl gyors beszédtempó miatt pedig gyakoriak nyelvbotlásai, ez persze kiküszöbölhető.

Az idős nagyságát, a két asszony anyját Göndör Klára formálja meg, szerepe szerint kevés játéklehetőséggel. Ő a már életbölcseccséggel rendelkező, mégis rászedett asszony. A színésznő mértéktartó játékkal, csöndes jelenlétével illeszkedik az előadásba. A férjét alakító Makay Sándor a vén kéjenc típusát játssza el sok humorral és kedvességgel, úgy, hogy a figura nem válik ellenszenvenné. Mert arcjátékával, testtartásaival, egész magatartásával nem annyira a típus visszataszító, közönséges jellemvonásait emeli ki, inkább a bolondos, saját kópéságára büszke idősödő férfi megbocsátható gyorságát mutatja meg. Kovács István a snájdig és számító kikapós férj alakját figurázza ki Polixeni hitveseként, Újrėti László pedig a saját ártatlanságáról meggyőződött, őszinteségétől maga előtt fölmagasztosuló papucshóst, mint Angela férje, a darabos matrónkapitány.

Józsa Imre bájosan gügye úrfija vidám színfoltja az előadásnak, főként ügyesen csetlő-botló mozgásával jellemzi a figurát. Remek epizódalakítást látunk Bakó Mártától, aki Todorát, az öreg mosó-nőt játssza igazi görög matrónának maskírozva.

A szintén Kalliopiba szerelmes bumfordi, esetlen matrónát Láng József formálja meg, a szobalány hepciáskodó vőlegényét pedig Nagy Miklós. Ezekben a szerepekben nincs szükségük különösebb színészi erőbedobásra, anélkül is megállják a helyüket.

A színészi játék összehangoltsága, az előadás egysége, a komikum ügyes kiaknázása a rendezőt is dicséri. Benedek Árpád rendező bohózáttá hangolta a komédiát, áttemelve ezzel a közhelyszinten, illetve jelezve, hogy itt semmit nem kell komolyan venni. Ebbe az irányba hat már maga a szereplők karikírozása is. Emellett az előadás bővelkedik burleszk-elemekben (hasraesések, kergetőzések, ajtó mögé bújás stb.). Ehhez persze alapot nyújt a jól megcsinált darab bejáratott masinériája, a véletlenek komikum- és helyzetformáló szerepe, az olyan többször kijátszott gegek, mint például a rajtakapás vagy a „vakság”, amikor az újonnan belépő udvarló természetesen nem veszi észre, hogy a lányon kívül más is van a cselédszobában.

Mindehhez Szilávik István természetes díszlete nyújtja a keretet; a polgári szalon, illetve a cselédszoba képe azonban a miliő sztereotíp érzékeltetésén kívül nem ad többletet az előadáshoz. A könnyed, vidám hangulat megteremtéséhez viszont hozzájárul a görög táncritmusú zene is, mely; a jelenetek és a felvonások között szólal meg.

A mediterrán temperamentumú játék tehát a pikantériára és a humorra épít, de egyiket sem fokozza a durvasáig vagy izléstelenségig. Az előadás nem próbál másnak vagy többnek látszani, mint ami, a darab lehetőségeivel adatként a szándék és a megvalósítás. A József Attila Színház szórakoztatni és nevetetni akart, s ez -- a taps érzelmi hőfokát hallva - sikerült is.

Grigoriosz Xenopolosz: A kísértés (József Attila Színház)

Fordította: Ariadna Sesztakova és Benedek Árpád. Rendező: Benedek Árpád. Díszlet: Szilávik István. Jelmez: Kemenes Fanny.

Szereplők: Makay Sándor, Göndör Klára, Józsa Imre, Voith Ági, Újrėti László, Szerencsi Éva, Kovács István, Ivancsics Ilona, Láng József, Nagy Miklós, Bakó Márta.

Kapcsolódó